

ArticleHistory:

Received
17/07/2022
Accept
14/09/2022
**Available
online**
15/09/2022

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3248>

VOCATIONAL INTERNSHIP ASSESSMENT SCALE VALIDITY RELIABILITY STUDY

MESLEKİ STAJ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (MESDÖ) GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Emine Merve USLU¹

Abstract

The aim of the research is to develop a valid and reliable measurement tool for the evaluation of vocational internship practices. The measurement tool was developed to evaluate the internship applications of the students who participated in the vocational internship applications. In order to ensure the content validity of the scale item pool created in this context, opinions of three field experts were taken and the final 48-item form was revealed. Within the scope of the pre-application of the scale development study, data were collected with a measurement tool consisting of 48 items. The study group of the research consists of 882 university students studying in 13 different departments at Çanakkale Onsekiz Mart University in 2021-2022. In order to ensure the construct validity of the developed scale, exploratory and confirmatory factor analyzes were applied. Confirmatory Factor Analysis was carried out using SPSS AMOS program. As a result of the confirmatory factor analysis performed to test the construct validity, it was determined that the measurement tool consisted of 23 items and 5 sub-dimensions. The sub-dimensions of the measurement tool were named as "internship and future expectation", "ideal internship", "internship practices quality", "internship expectations", "internship work relationship". All of the scale items explain 51% of the total variance. In order to test the reliability of the scale, the internal consistency coefficient was calculated and found to be $\alpha=.883$. According to the findings obtained as a result of the analyzes carried out, it has been determined that the measurement tool developed to evaluate the vocational internship practices is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Vocational internship, Measurement tool, Validity, Reliability

¹ Öğr. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBMYO, merveuslu@comu.edu.tr, Orcid : : 0000-0001-9727-4160

Özet

Araştırmanın amacı, mesleki staj uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Ölçme aracı, mesleki staj uygulamalarına katılım gösteren öğrencilerin staj uygulamalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan ölçek madde havuzunun kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla üç alan uzmanından görüşler alınmış ve 48 maddelik son hali ortaya koyulmuştur. Ölçek geliştirme çalışmasının ön uygulaması kapsamında 48 maddeden oluşan ölçme aracı ile veriler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 yılında 13 farklı bölümde eğitim alan 882 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Geliştirilen ölçeğin yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla Açıklayıcı ve Doğrulamalı faktör analizleri yapılmıştır. Doğrulamalı Faktör Analizi SPSS AMOS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliği test etmek amacıyla gerçekleştirilen doğrulamalı faktör analizi sonucunda ölçme aracının 23 madde ve 5 alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçme aracının alt boyutları “Staj ve gelecek beklentisi”, “ideal staj”, “staj uygulamaları niteliği”, “staja dair beklentiler”, “staj iş ilişkisi” olarak isimlendirilmiştir. Ölçek maddelerinin tamamı, toplam varyansın %51’ini açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve $\alpha=0.883$ olarak bulunmuştur. Gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, mesleki staj uygulamalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçme aracının geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki staj, Ölçme aracı, Geçerlik, Güvenirlilik

GİRİŞ

İş yaşamına nitelikli insan gücü yetiştirmek ve ekonomiye katkı sağlamak eğitim ile sağlanabilmektedir (Woodhall, 1979). Üniversite eğitimi ile öğrencilere bilimsel bilgiye ulaşma, bu bilgiyi yorumlama ve kullanma becerisizliği kazandırılmaktadır. Kazandırılan bilgi ve beceriler yoluyla meslek alanında yetkin ve uzman kişilerin yetiştirilmesi ve ülke iktisadi gelişimine katkı sağlaması eğitim sonunda amaçlanan kazanımlar arasındadır (Marinas, Iğret & Agoston 2014). Bu amaçla eğitim öğretimde teorik olarak ele alınan derslerin uygulamalı olarak mesleki alanda ortaya koyulması esasına dayanan staj uygulamalarında; mesleki bilgi ve beceriye sahip, sosyal ve kültürel özellikleri bulunan kişiler yetiştirilmeye çalışılır. Nitelikli insan sermayesi olarak ifade edilebilen, farklı iş kollarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte özellikler ile donatılmış, yeterli bilgi ve alan hâkimiyeti bulunan kişilerdir. Mesleki bilgi ve becerinin sağlandığı tecrübe ile desteklendiği nitelikli insan gücü tüm ülkelerde ve birçok iş kolunda nicelik olarak artırılması gereken unsurlar arasındadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde işsizlik toplumsal bir sorun olarak düşünüldüğünde ülkemizde aranan niteliklerde uygun vasıflı yetişmiş eleman yetiştirmek önemli bir durum teşkil eder (Andsoy, Güngör & Bayburtluoğlu 2012; Özmen, Coşman, & Kökçü, 2016). Meslek alanlarında nitelikli olarak gelişim sağlamanın en önemli yollarından bir tanesi okullar aracılığı ile sağlanan teorik altyapı geliştirmeye yönelik eğitimin yanı sıra iş alanına ait saha deneyimi de sağlayan uygulama fırsatları, staj imkânlarıdır. Üniversite eğitimi ile sağlanan akademik öğrenmelerin profesyonel iş yaşamı deneyimleri ile iş birliği içerisinde bir araya getirilmesi staj ile mümkün olmaktadır (Worrells, 2006). İş yaşamının ilk adımı olarak görülen staj uygulamaları ile sahada sağlanan çalışma deneyiminin karşılığı olarak okullarda uygulama dersleri gerekli donanımın kazanılması için gerekli içeriği oluşturmak için planlanmıştır. Bununla birlikte mesleki gelecek hakkında öngörü sağlaması stajın önemli getirileri arasındadır. Gerçek nitelikte mesleki uygulamaların sektör içerisinde gerçekleştirildiği staj çalışmaları, okullarda yer verilen uygulamalı çalışmalardan daha etkili sonuçlar vermektedir.

Üniversite öğrencileri, üniversite eğitimlerini iş bulma ve meslek uygulamaları kapsamında değerlendirdiğinde en etkili öğretim yönetiminin uygulamaya dayanan etkinlikler olduğu ifade edilmektedir (Kaya, 2014). Mesleki uygulamalarını uygun nitelikte verimli şekilde donanımlı iş yerlerinde gerçekleştirebilen öğrencilerin bu uygulamalar ile mesleki kariyer için farklı fırsatlar elde edebilir. Mesleki uygulamaların ardından sektör deneyimi kazanan öğrencilerin deneyim kazandıkları sektörde kariyer

planlama yaparak çalışmalarını sürdürme şansları artmaktadır (Dolmacı ve Duran, 2017).

Üniversite ve sanayi işbirliğinin sağlanması amacıyla okulların iş kolları ile ortaklaşa gerçekleştirdikleri staj uygulamaları, iş birliğinin en önemli ön koşulları arasındadır. Okullarda üzerinde durulan teorik bilginin deneyim ile pekiştirilmesi, öğrencilerin eğitim aldıkları meslek koluna ilişkin yaşantı kaynaklı bilgilerinin oluşması, staj çalışmalarının sürecinde geliştirilen beceri ve tecrübenin sağlanması ve iş kollarının yetişen insan gücünden beklentileri noktasında rehberlik etmesi gibi etmenler staj uygulamalarını vazgeçilmez hale getirmektedir. Okulların müfredatlarının meslek gruplarının ihtiyaç duyduğu insan gücü ile uyumlu olması, alınan teorik temelli eğitimin ve iyi organize edilmiş ortaklıklar ile meslek sahasında uygulama fırsatı sunan staj çalışmalarının bir arada verilmesi önemli etmenlerdendir. Belirtilen niteliklere sahip sektörün ihtiyaçları ile örtüşen özellikte planlanan gerekli rehberlik ve geri dönütler ile öğrencilerin alanda yeterlik kazanması için fırsat sunan staj uygulamaları okullarda verilen teorik ve uygulamalı eğitimi şekillendirerek küresel ölçekte güncel anlayışla bir araya getirmelidir (Schartinger, Schibany and Gassler, 2001). Mesleki staj çalışmalarının üzerinde durulan özelliklere sahip olacak şekilde yürütülmesi ve değerlendirilmesi çalışmalar ile planlanan hedeflere ulaşmak için önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı meslek eğitimi alan öğrencilerin mesleki staj deneyimlerinin değerlendirilmesine yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırma kapsamında aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmaktadır.

- Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği (MESDÖ) geçerli mi?
- Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği (MESDÖ) güvenilir mi?

Araştırmanın Önemi

Eğitim alınan alandaki mesleki uygulamaları yakından görerek, iş yaşamında karşı karşıya kalınabilecek sorunlara çözüm getirme, iş birliği ve iletişim becerilerini geliştirme, sektörde tüm kesimleri tanıyarak beklentilerin farkına varma gibi becerileri kazanarak güncel sektörel gelişmelere hâkim olmak iş yaşamı için önemli referanslara ulaşmayı sağlar (Yavaş, Macit ve Yeşilay, 2021). Okullardaki staj uygulamalarının hangi ölçüde güncel mesleki bilgi ve becerilere sahip olmanın gerekli olduğunu tespit etmesi ve teorik dersler kapsamında elde edilen öğrenmelerin öğrencilerin mesleki staj ile beklentilerini de göz önünde bulundurularak mesleki yeterliği ne derecede katkı sağladığını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçme aracının alana katkı sağlayacak nitelikte öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin almış oldukları mesleki staj eğitimlerine göstermiş oldukları tutumu belirlemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli belirlenen konu hakkında katılımcıların tutumlarının belirlenmesi ve tüm detaylarıyla incelenmesidir. (Cohen, Manion, & Morrison, 2007).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi merkez ve ilçelerde yer alan 13 Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem evrenini temsil etmesini sağlamak amacıyla Meslek Yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler basit raslantısal örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. basit rastgele örnekleme yönteminde ana kütledeki tüm birimlerin örnekleme seçilme olasılıkları birbirleriyle aynı veya eşit olmasıdır (Karagöz, 2021).

“Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği” geçerlik güvenirlik analizleri gerçekleştirmek için 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 920 üniversite öğrencilerinden veriler

toplanmıştır. Yanlış ve hatalı veriler analizden çıkarılarak 882 öğrenciden elde edilen sonuçlar ölçek geliştirme çalışmasına dâhil edilmiştir. Öğrencilere ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği Çalışma Grubu

Cinsiyet	N	%
Kız	492	55.78
Erkek	390	44.21
Mezun Olunan Lise Türü	N	%
Anadolu Lisesi	274	31.06
Meslek Lisesi	236	26.75
Özel Lise	177	20.06
Sağlık Meslek Lisesi	195	22.10
Lisede Staj Yapma Durumu	N	%
Staj Yapan	431	48.86
Staj Yapmayan	451	51.13
Bölüm	N	%
Çocuk Gelişimi	96	10.88
Bankacılık	61	6.91
Mühendislik	74	8.39
Büro Yönetimi	58	6.57
Gıda Teknolojileri	76	8.61
İşletme	67	7.59
Halkla İlişkiler	73	8.27
Radyo Televizyon	79	8.95
Sağlık Bilimleri	81	9.18
Sosyal Hizmetler	55	6.23
Yerel Yönetimler	46	5.21
Yiyecek İçecek Hizmetleri	68	7.70
Uluslar Arası İlişkiler	49	5.55

Araştırmada basit rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen 920 öğrenciye ölçek uygulanmış. Toplanan verilerden eksik ve hatalı doldurulan ölçekler çıkartılarak 882 ölçek analiz edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunun %44 erkek, %55 kızdır. Mezun olunan lise türü incelendiğinde %31’i Anadolu lisesi, %26’sı Meslek Lisesi, %20’si Özel Lise, %20’si Sağlık Meslek Lisesi mezunudur. Öğrencilerden %48’ü lisede staj yapmış, %51’i lisede staj yapmamıştır. Araştırma grubunda öğrencilerin okumuş oldukları bölümlerden %10’u Çocuk Gelişimi, %6’sı Bankacılık, %8’i Mühendislik, %6’sı Büro Yönetimi, %8’i Gıda Teknolojileri, %7’si İşletme, %8’i Halkla İlişkiler, %8’i Radyo Televizyon, %9’u Sağlık Bilimleri, %7.33’ü Sosyal Hizmetler, %6’sı Yerel Yönetimler, %5’i Yiyecek İçecek Hizmetleri ve %5’ini Uluslararası İlişkiler bölümü okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği (MESDÖ)’nin Geliştirme Süreci

Ölçme aracı geliştirilirken aşağıda yer alan aşamalar gerçekleştirilmiştir.

- 1) Problem durumu belirlenmiş.
- 2) Problem durumuna ilişkin maddeler belirlenerek 48 maddelik havuzu oluşturulmuştur.
- 3) Eğitim Bilimleri ve Türkçe Eğitimi alanında uzman öğretim üyelerinin görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda ölçme aracının maddeleri düzenlenmiştir.
- 4) 140 öğrenciye ön uygulama gerçekleştirilmiştir.
- 5) Ölçekte anlaşılması zor ve hatalı maddeler için son düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlenen ölçek formatı 920 kişiye uygulanmıştır. Hatalı ve eksik veriler çıkartılarak 882 veri analize tabi tutulmuştur.

- 6) Elde edilen veriler analiz edilmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizinde bazı maddeler ölçekten çıkarılmış, son hali ile 23 maddelik doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir.
- 7) Olumsuz yargı içeren maddeler ters kodlanarak puanlanmıştır. Ölçek 5'li likert tipi şeklinde oluşturulmuştur. 1-hiç katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3- orta düzey katılıyorum, 4- katılıyorum, 5- tamamen katılıyorum şeklinde seçeneleştirilmiştir.

Faktör Analizi

Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği (MESDÖ)'geliştirme sürecinde ölçeğe ait faktör yük yapısı Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile test edilmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmış. Analiz sonucunda ortaya çıkan χ^2/sd , AGFI, GFI, CFI, RMSEA ve SRMR değerleri incelenmiş ve uyum indeks değerlerinin uygun olup olmadığı incelenmiş ve uygun olduğu belirlenmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizi için SPSS-23; Doğrulayıcı Faktör Analizi için SPSS AMOS programı kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan taslak ölçek 882 mesleki staj eğitimi alan üniversite öğrencisinden elde edilen veriler analize dâhil edilmiştir. Toplanan veriler üzerine Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır.

Ön Uygulama

Ölçme aracına ait 48 maddeden oluşan pilot ölçek taslak formu beşli likert tipi ile hazırlanmıştır. Çalışma üniversite öğrencilerine uygulanmış. Pilot uygulamada toplanan veriler ile Açımlayıcı faktör analizleri yapılmıştır. AFA sonuçlarına göre uygun olmayan maddeler ölçekten çıkarılarak ölçek tekrardan düzenlenmiştir. Düzenlenen ölçekten elde edilen bulgular ile AMOS programı aracılığı ile Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılarak ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı, incelenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın bu aşamasında alan yazın incelenerek ve uzman görüşü desteği alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu 140 öğrenciye gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanarak anlaşılmayan maddeler belirlenmiştir. Oluşturulan ve ön aşaması uygulanan madde havuzu üç uzman görüşüne başvurularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ölçeğin son hali 920 kişiye uygulanmış eksik ya da yanlış veriler çıkarılarak 882 katılımcıdan alınan ölçekler analize dâhil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçme aracı toplam 882 kişiye uygulanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler geçerlik güvenilirlik çalışmaları için SPSS-23 programı ile Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Elde edilen verilere Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanarak bulgular çalışmaya dâhil edilmiştir.

BULGULAR

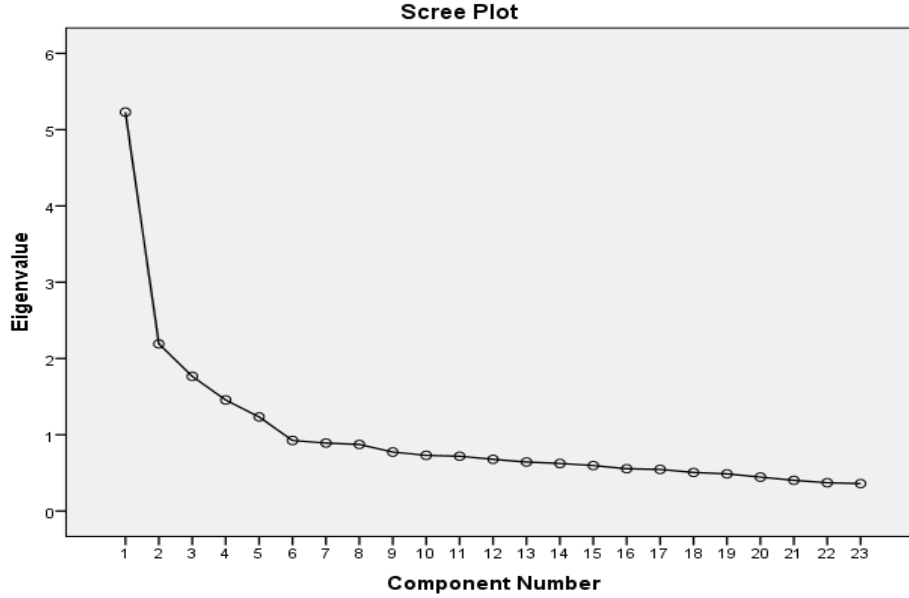
Açımlayıcı Faktör Analizi

Tablo 2. Ölçeğin Barlett's Test ve Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Örneklem Ölçüm Sonuçları

KMO and Bartlett's Test	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	.853
Approx. Chi-Square	5047.995
Bartlett's Test of Sphericity	df
	253
	Sig.
	.000

Ölçeğin faktör yapısını test etmek ve yapı geçerliliği incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Uygulanan KMO ve Barlett testi sonucunda [$\alpha=5047.995$, $p=.000$] faktör analizine tabi tutulan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere (KMO=,60 ve üzeri) örneklem büyüklüğünün faktör analizi uygulaması için yeterli olduğu tespit edilmiştir (Field, 2013).

Ölçeğin faktör analizine uygun olup olmadığını test amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğinin faktör analizine uygunluğunu belirlemek uygulanan KMO değeri .853 olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Barlett Sphericity testi değerinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır [X^2 : 5047.995, p =.000]. Analizden elde edilen sonuçlar incelendiğinde faktör analizine uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Şekil 1: Yamaç Birikinti Grafiği (Scree Plot)

Açıklayıcı Faktör Analizi kapsamında Şekil 1 incelendiğinde kırılma noktası 5 görülmektedir. Kırılma noktasının 5 de görülmesi ölçek 5 faktörden oluştuğunu ve ölçekte 23 maddenin yer aldığını göstermektedir. Tablo 3'te faktör yüklerini gösteren döndürülmüş bileşenler matrisi (Rotated Component Matrix) verilmiştir.

Tablo 3. OEÖÖ Ölçeğin Faktör Deseni

Madde No	F1	F2	F3	F4	F5
M32	.708				
M33	.683				
M31	.671				
M30	.656				
M34	.596				
M36	.548				
M23	.474				
M35	.433				
M17		.736			
M18		.729			
M20		.729			
M19		.647			
M28			.843		
M26			.737		
M29			.584		
M25			.562		
M16				.819	
M15				.783	
M21				.708	
M44					.718
M43					.658
M46					.657
M45					.578

Tablo 3'te yer alan Açıklayıcı Faktör Analizi sonuçlarına göre ölçek maddelerinin üç faktör altında toplanmıştır. Ölçek madde yük değerleri 0.433 ile 0.843 arasında değer aldığı görülmüştür. Ölçeğin birinci faktörü %14.21'ini, ikinci faktörü %10.26'sını ve üçüncü faktörü ise %9.34 ünü, dördüncü faktör %9.16'sını ve beşinci faktör %8.64'ünü olmak üzere ölçek toplam varyansın %51'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ölçek toplam varyansı gerekli düzeyde açıkladığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin mesleki staja yönelik algılarının belirlenmesine dair hazırlanan 23 maddelik taslak ölçek aracının, en az sayıda maddeyle en fazla özelliği ölçebilen bir araca dönüştürülebilmesi için yapılan Açıklayıcı faktör (Temel Bileşenler) analizi sonucunda elde edilen Bileşenler Matrisine (component matrix) bakıldığında ölçeğin .433 ve .843 aralığında olduğu kritik değer olarak kabul edilen 0.30 ten yüksek olduğu belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2002). Analiz sonucuna göre ölçeğin 5 faktör altında toplandığını, faktör yük değerlerinin yerleri düzeyde olduğu ve her bir maddenin bulunduğu faktörü temsil ettiği sonucuna varılmıştır. Faktörlerin içerisinde yer alan maddeler ve ölçtüğü alanı kapsayacak nitelikte faktörler isimleri belirlenmiştir. Birinci faktör "Staj ve Gelecek", ikinci faktör "İdeal Staj", üçüncü faktör "Staja Dair Beklentiler", dördüncü faktör "Staj Uyhulamalarının Niteliği" ve beşinci faktör "Staj-İş İlişkisi" olarak adlandırılmıştır.

Tablo 4. Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği Madde-Faktör İlişkisi

Faktör	Faktör Adı	İlgili Maddeler	Alınabilecek Puan Aralığı
Faktör 1	Staj ve Gelecek Beklentileri	Okulda aldığım eğitimin iş dünyasındaki durumla benzer olması gerekir. Staj yaparken o işi sahiplenmem için bana fırsat sunulmasını isterim. Stajda yapacağım çalışmanın niteliği hakkında staj yerinde bulunanlara danışmak isterim. Staj yapmanın meslek hayatı için önemli bir deneyim Staj yerinin güvenilir bir yer olması önemlidir. Staj sonu değerlendirme yapılmasını önemli bulurum. Danışman hocamın staj uygulamalarım hakkında bilgi sahibi olmasını isterim Staj yerinde bilgi paylaşımı ve görev dağılımı yapılmasını önemli bulurum.	8-40
Faktör 2	İdeal Staj	Stajda Alanıma dair yapacağım uygulamaların malzemelerinin kurum tarafından karşılanması gerekir. Staj uygulaması bana meslek hakkında yeterli bilgi verilmelidir. Staj, meslek hayatımda karşılaşılabileceğim sorunları ve bunların çözüm yolları hakkında yol gösterici olmalıdır. Staj bana doğru meslek tercihi yapıp yapmadığım hakkında fikir vermelidir.	4-20
Faktör 3	Staja Dair Beklentiler	Staj uygulaması meslek hayatına dair güvenimi arttırmalı Stajda sadece gözlem yapmalıyım. Staja gözlem yapmadan uygulama ile başlanmalıdır. Stajda ücret alınmaması beni olumsuz etkilemez.	4-20
Faktör 4	Staj Uygulamalarının Niteliği	Staj Uygulamasını yaptığım yerin niteliğiyle çok ilgilenmem. Benim için kurumun stajyerlere sunduğu olanakların hizmet kalitesi önemli değildir. Stajda yapılan işin planlı ve zamanında yapılması önemli değildir.	3-15
Faktör 5	Staj İş İlişkisi	Stajı okulda gördüğüm teorik derslerin pratiğe dönüştürme yeri olarak görürüm. Staj yaptığım okulda stajyerlerin bir çalışan olarak önemsenmesi önemlidir. İş yükünün tamamı stajyere yüklenmemelidir. Stajda yapılan işin sorumluluğunu almak isterim.	4-20

Tablo 5. Faktörler Arası Korelasyon Katsayıları

	F1	F2	F3	F4	F5
F1	1	.406**	.387**	.173**	.319**
F2	.406**	1	.328**	.353**	.260**
F3	.387**	.328**	1	.210**	.122**
F4	.173**	.353**	.210**	1	.280**
F5	.319**	.260**	.122**	.280**	1

Tablo 5 incelendiğinde ölçeğin alt boyutları arasında korelasyon değerlerinin .173 ile .406 arasında değer aldığı görülmektedir. “Staj ve Gelecek Beklentisi” boyutu ile “İdeal Staj” boyutu arasında .406 düzeyde ilişki gürülürken, “Staj ve Gelecek Beklentisi” ile “Staj Uygulamaları Niteliği” boyutları arasında .173 düzeyde ilişki görülmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

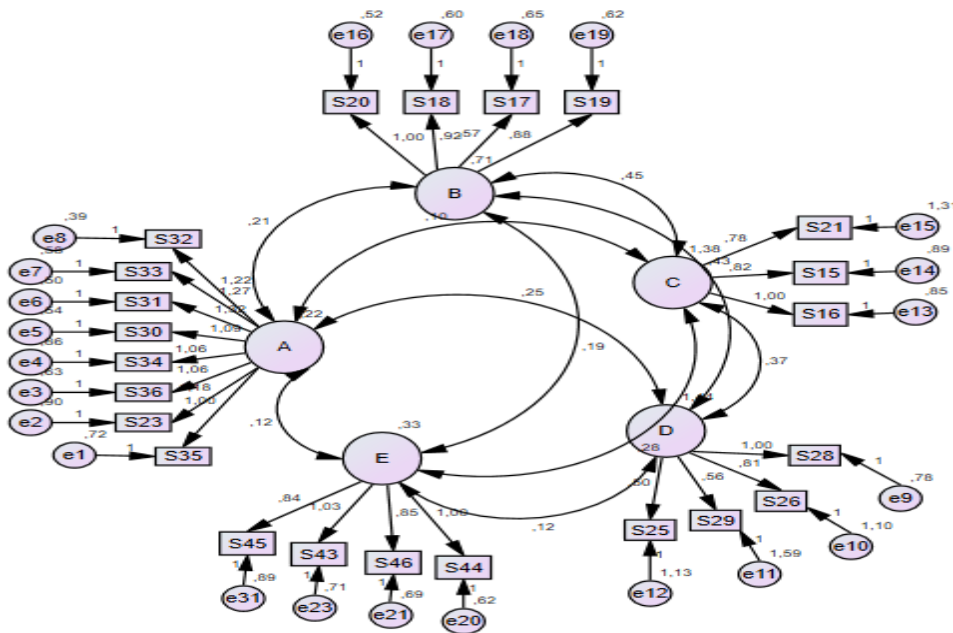
Araştırmada elde edilen verilere göre ölçek 3 faktör olarak belirlenmiştir. Ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen regresyon katsayıları hesaplanmıştır. Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği 'ne ilişkin madde-faktör ilişkisine ait standartlaşmış katsayılar .455 ile .805 arasında değer aldığı ortaya çıkmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılan çalışma beş faktörde toplanmış, buna ilişkin uyum indeksleri incelenmiştir.

Tablo 6

Uyum İyiliği İndeksi

CMIN/df	GFI	CFI	AGFI	NFI	RMSA	SRMR
2.98	.940	.910	.924	.871	.047	.063

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre modele ait uyum iyiliği indekslerinin (GFI, CFI ve NFI) 0.90'dan büyük değer almalarının iyi uyum değeri, 1'e yaklaşımlarının çok iyi 0'a yaklaşımlarının olumsuz kabul edildiği bilinmektedir. RMSEA ise 0.05'ten küçük olmasının iyi uyumu, 0.1'in altında olması ise kabul edilebilir bir uyum iyiliğini, k-kare/serbestlik derecesi 5'ten küçük olması kabul edilebilir değeri ifade etmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010; Schumacker ve Lomax, 2004; Tabachnick ve Fidell, 2007; Yılmaz ve Çelik, 2009).

Şekil 2 MESDÖ Yönelik Faktör Yükleri ve Hata Varyansları

Şekil 2 incelendiğinde Doğrulayıcı faktör analizi ile ulaşılan uyum indeks değerleri CMIN/DF (χ^2/sd)= 2.98; GFI=.940; CFI=.910; AGFI=.924; NFI=.871; RMSEA=.047 ve SRMR=.063 olarak elde edilmiştir. Sonuçlara göre ölçeğin uyum indekslerinin iyilik değerlerinin kabul edilebilir uyum aralıkları arasında olduğu tespit edilmiştir (Meydan & Şeşen, 2011; Bayram, 2013). Ulaşılan verilerle ölçeğin faktör yapısının uygun nitelikte olduğu söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin ulaşılan bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Cronbach Alpha Değerleri

Faktörler	Cronbach’s Alpha	Madde Sayısı
Faktör 1	.780	8
Faktör 2	.763	4
Faktör 3	.746	3
Faktör 4	.693	4
Faktör 5	.609	4
Ölçek Tamamı	.883	23

Elde edilen Cronbach’s Alpha değerleri incelendiğinde Faktör 1 “Staj ve Gelecek Beklentisi” faktörünün (.780); Faktör 2 “İdeal Staj” (.763); Faktör 3 “Staja Dair Beklentiler” (.746); Faktör 4 “Staj Uygulamalarının Niteliği” (.693) ve Faktör 5 “Staj İş İlişkisi” (.609), ölçeğin tamamına ait Cronbach’s Alpha değerine (.883) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Mesleki Staj Değerlendirme Ölçeği’nin Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu Tablosu

Madde Numarası ve Ait Olduğu Boyutu	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Numarası ve Ait Olduğu Boyutu	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu
F1/M32	.464**	F4/M15**	.365
F1/M30	.385**	F4/M16**	.372
F1/M31	.470**	F4/M21**	.395
F1/M33	.416**	F3/M25**	.345
F1/M34	.363**	F3/M26**	.431
F1/M36	.408**	F3/M28**	.426
F1/M23	.379**	F3/M29**	.324
F1/M35	.420**	F5/M43**	.301
F2/M17	.310**	F5/M44**	.307
F2/M18	.493**	F5/M45**	.254
F2/M19	.513**	F5/M46**	.317
F2/M20	.538*		

Tablo 8 incelendiğinde maddelerin madde-toplam korelasyon katsayıları .301 ile .538 arasında değiştiği görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre ölçekteki madde-toplam korelasyon değerlerinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Madde toplam korelasyon katsayısının .25’ den büyük değere sahip olması ölçme aracı maddelerinin iyi değer aralığında bulunduğunu ifade etmektedir (Alpar, 2011).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada üniversite öğrencilerinin mesleki staj uygulamalarının değerlendirilmesine ilişkin ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin analizleri sonucunda belirlenen “Staj ve Gelecek Beklentisi”, “İdeal Staj”, “Staja Dair Beklentiler”, “Staj Uygulamalarının Niteliği”, “Staj İş İlişkisi” olarak isimlendirilmiştir. Ölçme aracı 23 maddeden oluşmaktadır. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen ölçme aracına ait üç faktör toplam varyansın %51’ini açıklamaktadır. Ölçme aracına ilişkin analizlerin yapılması amacıyla SPSS-23 ve SPSS AMOS programları kullanılmıştır. Kullanılan ifadelerin anlaşılabilirliği, dil kullanımının uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla 140 öğrenci ile ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Üç uzman görüşüne başvurularak ölçek maddelerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Mesleki staj eğitiminin değerlendirilmesi amacıyla oluşturulan ölçek 13 farklı bölüm okuyan 882 üniversite öğrencisine uygulanmıştır.

Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO katsayısı ve Bartlett küresellik testi incelenmiştir. Test sonucuna göre [$\alpha=5047.995$, $p=.000$] faktör analizine göre ölçek faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçek alt boyutlarından birinci faktöre ait α değeri .780, ikinci faktöre ait α değeri .763, üçüncü faktöre ait α değeri .746, dördüncü faktöre ait α değeri .693 ve beşinci faktöre ait α değeri .609 olarak hesaplanmıştır. DFA analizi yapılarak ölçeğin uyum indeksleri CMIN/DF (χ^2/sd) = 2.98; GFI=.940; CFI=.910; AGFI=.924; NFI=.871; RMSEA=.047 ve SRMR=.063 şeklinde hesaplanmış ve uyum indekslerinin kabul edilebilir değerde olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında mesleki staj ile ilgili yer alan çalışmaların farklı bölümlerin yaz stajları ele alınarak ayrı ayrı ele alınarak hazırlanmış olduğu, yalnızca tek bölüme ilişkin staj çalışmalarının değerlendirilmesini temel aldığı belirlenmiştir. Sağlık alanındaki yükseköğretim bölümlerine ait staj uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik Bahar, Uysal ve Uğurlu (1998); Delibaş, Dürmüş, Ekren, Bilir & Çelikli (2019), gerçekleştirdiği araştırmada halk sağlığı ve hemşireliği alanında öğrenim gören öğrencilerin yaz stajı memnuniyetleri incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin staj öncesi ve staj sonrası görüşleri arasında anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin öğrenim gördükleri programın gereklerine ilişkin bilgi sahibi olmalarına katkı sağladığı ve stajın mesleki gelişim için önemli etkisi olduğu ifade edilmiştir. Karacan ve Karacan (2004), meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin staj uygulamalarına ait düşünce ve önerilerini incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada 25 sorudan oluşan bir anket hazırlamıştır; hazırlanan ankette staj uygulamalarının öğrenciler açısından değerlendirilmesine yönelik staj yeri işletme yetkililerine ilişkin sorulara yer verilmektedir. Demirağ ve Hintistan (2019), araştırmalarında ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüşlerini incelemiş, araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin yaz stajının uygulanmasını gerekli bulduklarını ifade etmişlerdir. Dönem içerisinde uygulamalı derslerin sayısının artırılmasının stajı daha verimli hale getirilebileceğini belirtmişlerdir.

Karaman, Metin ve Güven (2017) üniversite öğrencilerinin staj yapma eğilimlerini belirlemek için anket hazırlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre staj uygulamalarının mesleki beceri gelişimine katkı sağladığı, oluşabilecek mesleki fırsat ve sorunları görünür hale getirmesi sebebiyle mesleki gelişime katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Banwell (2016), ise araştırmasında mesleki stajın kariyer edinmeye olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Schaap, Schaaf ve Bruijn (2011), araştırmada teorik derslerin pratik uygulamalar ile desteklenmesinin önemi vurgulanırken, öğrencilerin okullarda aldıkları eğitimin staj uygulamaları ile desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Staj uygulamalarının mesleki becerilere ilişkin uygulamaları içermesinin öğrenci motivasyonunu arttırdığı savunulmaktadır. Göksu ve Karaca (2019), çalışmalarında meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin staj uygulamaları, staj yaptıkları işletme sahipleri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre almış oldukları lise eğitiminin mesleki bilgileri kazandırmada etkili olduğu, sonucuna ulaşmıştır. Jones (2018), ise çalışmasında mesleki eğitimin teknik becerilerin gelişimi için önemli bir fırsat sunduğu, iş yeri merkezli mesleki eğitimde bireylerin mesleki koşullara daha iyi uyum sağladıkları ve mesleki becerileri gelişimlerine katkı sağladığı belirtilmiştir. Gür Erdoğan,

Demirtaş ve Özalan (2020) araştırmalarında teknik öğretmenlerin gözünden mesleki eğitimde karşılaşılan sorunlar incelenmiştir. Nitel araştırma tekniği kullanılan çalışmada eğitimcilerin mesleki eğitim kurumlardan mezun öğrencilerin gerekli beceriye sahip olmadığı, iş disiplinine uyum sağlamada zorlandıklarını, staj uygulamalarına ilişkin problemlerin çözümü içinde mesleki derslerin artırılmasının gerekliliği savunmuştur. Sezerel ve Cankül (2019), araştırmalarında turizm meslek lisesi öğrencilerinin mesleki staj uygulamalarına ilişkin algularını incelemişlerdir. Elde edilen görüşler ışığında staj uygulamalarının meslek becerilerini yansıtan uygulamalardan oluşmadığı sonucuna varılmıştır.

Öğrenci görüşlerine göre staj uygulamalarına ilişkin incelemelerde bulunan çalışmalar alan yazında yer almaktadır. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin mesleki stajlara ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmalar arasındaki Polat, Ayyıldız Erkan, Çınar & Doğrusöz, (2018), çalışmalarında meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaptıkları yaz stajı ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre staj uygulamalarının öğrencilerin okula yönelik bakış açısını olumlu yönde etkilediği ve derslere daha fazla ilgi göstermelerine sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahadır ve Oğuz (2012) tarafından hazırlanan çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin staj yapma eğilimleri belirlenmiştir. Çalışmada 30 sorudan oluşan anket hazırlanmıştır. Hazırlanan anket soruları stajda takım çalışmasına olan yatkınlık, sorumluluk bilinci, stajda iletişim becerisi olmak üzere üç farklı boyuttan oluşmaktadır. Coşkun ve Gürer (2020), çalışmasında; meslek yüksekokullarının staj pratiklerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin staj uygulamalarına ait ön hazırlığın üniversitede verilmesinin mesleki stajdan elde edilebilecek olan deneyimi daha nitelikli hale getireceği, staj uygulamaları esnasında meslek uzmanlarının rehberliğine ihtiyaç duydukları sonucuna varılmıştır. Yalçınkaya ve Saydam (2018), ise mesleki stajın öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan anket soruları ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Ölçme aracı; staj yapılan kurumun, teknik bilgi ve becerilerin, staj uygulamasının mesleki gelecek ve beklentiler üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi olmak üzere üç boyutu kapsamaktadır. Bu kapsamda ilk kez staj yapanlar ve daha önce staj yapmış öğrenciler arasındaki farklılıklar incelenmiştir. İkinci kez staj yapan öğrencilerin mesleğe bakış açıları arasında fark tespit edilmiştir. Mesleki bilgi ve becerilere ilişkin farkındalık geliştirdikleri belirlenmiştir. Söylemez ve Kaya (2020) çalışmada üniversite öğrencilerinin meslek becerilerini uygulamaları ile kariyer gelişimlerine ait motivasyonları arasındaki ilişki incelenmiştir. Öğrencilerin staj uygulamasında mesleki beceri ve tecrübe kazanımlarının artması ile mesleki kariyer gelişimlerine yönelik motivasyonlarının arttığı belirlenmiştir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin mesleki becerilerini belirlemek amacıyla 5'li likert tipi kullanarak hazırlanmış olduğu araştırmacı tarafından oluşturulan anket soruları ve Day ve Allen'in (2004) geliştirdiği, Taşçı, Vardarlı ve Güner'in (2017) Türkçeye uyarladığı Kariyer Motivasyonu Ölçeği kullanarak araştırma verilerine ulaşılmıştır.

Lise düzeyinde mesleki eğitim ve mesleki staj eğitimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar ile üniversite öğrencilerinin mesleki staj uygulamalarına ilişkin görüş ve beklentilerinin incelendiği araştırmalar alan yazında yer almaktadır. Araştırmada ortaya koyulan ölçme aracı ile mesleki staj uygulamalarının tüm kademelerde öğrenim gören öğrencilerin özelliklerine uygun olacak nitelikte hazırlanmış olması, okullarda verilen teorik çalışmalar ile mesleki uygulamaların gereklilikleri ve etki alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen analizler ile ulaşılan sonuçlar ışığında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile mesleki staj uygulamalarının değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeler ışığında iyileştirme ve değişiklikler yapılması önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpar, R. (2011). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Detay
- Andsoy, I.I., Güngör T., & Bayburtluoğlu, T. (2012). Karabük üniversitesi sağlık yüksekokulu öğrencilerinin hemşireliği tercih etme nedenleri ve mesleğin geleceği ile ilgili görüşleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 124-130.

- Bahadır, M. ve Oğuz, H. (2012). Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Staj Yapma Eğilimlerinin Belirlenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2(2), 69-76.
- Bahar, Z., Uysal, A. & Uğurlu, Z. (1998). Öğrencilerin halk sağlığı hemşireliği staj öncesi/sonrası görüşlerinin irdelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 14(1), 13-24.
- Banwell, S. (2016). *Relationship Between Internships and Employment Competencies of Degreed Professionals Who Completed a College Internship*. [Doctor of Philosophy]. Walden University.
- Bayram N (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*. 2. Baskı, Ezgi Kitapevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32 (32),470-483. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10365/126871>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th ed.). NY: Routledge Falmer.
- Coşkun, M. & Gürer, M. (2020). İletişim Eğitiminde Staj Gerçeği-Sektör, Eğitim Kurumu Saha Çalışması. *Selçuk İletişim*, 13 (2), 942-966.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. Pegem Akademi.
- Day, R. ve Allen, T. D. (2004). The relationship between career motivation and self-efficacy with protege career success. *Journal of Vocational Behavior*, 64, 72-91.
- Delibaş, L., Dürmüş, G. , Ekren, A. , Bilir, İ. & Çelikli, S. (2019). Öğrencilerin yaz stajından memnuniyetinin değerlendirilmesi: anestezi, diyaliz ve paramedik programı örnekleri. *Hastane Öncesi Dergisi*, 4(2), 55-65.
- Demirağ, H. & Hintistan, S. (2019). İlk ve acil yardım programı öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 46-55.
- Dolmacı, N. & Duran, Y. (2007). Ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin zorunlu staj uygulamasına ilişkin görüşleri, sorunları ve çözüm önerileri: Isparta Meslek Yüksekokulu örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 254-267.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (4. edition). London: Sage
- Gür Erdoğan, D.; Demirtaş, Z. & Özalan, S. (2020). Teknik öğretmenlerin gözünden mesleki eğitimde karşılaşılan sorunların incelenmesi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 44-57.
- Göksu, H., & Karaca, N. (2019). Meslek liseleri muhasebe bölümü öğrencilerinin mesleki yeterliliklerinin işletmeler açısından değerlendirilmesi. *Gebze Örneği. Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 2(2), 70-80. DOI: 10.32951/mufider.573547
- Jones, A. (2018). *Vocational education for the twenty-first century. The University of Melbourne*.
https://melbournecshe.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0011/2845775/Final-Anne-Jones-paper1.pdf
- Karacan S., ve Karacan. E. (2004). Meslek Yüksekokullarında (MYO) Yapılan Staj Uygulamalarına İlişkin Bir Araştırma: Kalite ve Verimlilik İçin İş Yerleri – MYO İşbirliğinin Gereği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (8), 168-184.
- Karagöz, Y. (2021). *SPSS AMOS META Uygulamalı Nitel – Nicel – Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*. (3. Baskı). Nobel Yayınları.
- Karaman, A.; Metin, A.E. & Güven, Ş. (2017). Ormancılık ve orman ürünleri programı öğrencilerinin staj yapma eğilimlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Örneği. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 101-114.

- Kaya, A. (2014). "Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin eğitim öğretim ve geleceğe yönelik düşünceleri". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 349-356.
- Marinas, C., Iğret. R. S. & Agoston. S. I. (2014). Students' career motivation: A pilot study. Proceedings of the 8th International Management Conference, (6-7 November), *Bucharest, Romania*, 973- 980.
- Meydan HC, Şeşen H, (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Özmen, M., Coşman, Ö., & Kökçü, A. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinde umutsuzluk düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 510-521
- Phillips, W. (1996). Internships & Co-ops: Collegiate programs that can make your aviation career take off. *Flight Training*, 8, 43-47.
- Polat, Ş., Ayyıldız Erkan, H., Çınar, G. & Doğrusöz, L.A. (2018). Opinions of student nurses practicing clinical practice in a university hospital. *Journal of Health and Nursing Management*, 5, 64-74.
- Schaap, H., Van der Schaaf, M. F., & de Bruijn E. (2011) Development of students' personal professional theories in senior secondary vocational education. *Evaluation & Research in Education*, 24(2), 81-103. DOI: 10.1080/09500790.2010.550280.
- Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (2004) *A Beginner's Guide To Structural Equation Modeling*. (2nd Edition), Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah.
- Sezerel, H. & Cankül, D. (2019). Stajın nasıl geçti? turizm alanında orta öğretim öğrencilerinin staj deneyimleri, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 471-483.
- Söylemez, Ş. & Kaya. Ş.D. (2020). Mesleki uygulama beklentilerinin kariyer motivasyonu üzerine etkisi: sağlık yönetimi bölümü öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 855-874.
- Schartinger, D., A. Schibany and H. Gassler (2001), "Interactive Relations between Universities and Firms: Empirical Evidence for Austria", *Journal of Technology Transfer*, 26, 255-268
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). MA: Pearson Education, Inc.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Taşçı, M. E., Vardarlıer, P. ve Güner, Ş. (2017). Mentorluğun kariyer motivasyonu üzerindeki etkisi: İlk kez işini deneyimleyenler üstünde bir uygulama. 25. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Başkent Üniversitesi, 25-27 Mayıs 2017, Ankara, 1095-1105
- Woodhall, M. (1979). *Education, Work and Employment In Developing Countries - A Synthesis of Recent Research. Education Work and Employment. A Summary Review*. International Development Research Center Manuscript Reports
- Worrells, D. S. (2006). Characteristics of cooperative education and internship in aviation management programs. *Collegiate Aviation Review*, 24(1), 166-179.
- Yalçınkaya, B. & Saydam, V. (2018). Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi: Marmara üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü üzerine bir inceleme. *Türk Arşivciler Derneği Arşiv Dünyası Dergisi*, 1(20), 1-20.
- Yavaş, V., Macit, A., & Yeşilay, R. B. (2021). Havacılık alanında eğitim gören öğrencilerin mesleki staj deneyimlerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(2), 331-343.
- Yılmaz, V., & Çelik, H. (2009). *LISREL ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-I*. Pegem Akademi.